

Kulturelle særtræk eller psykopatologi

Offentlige myndigheders
vanskeligheder med at hjælpe
unge piger fra indvandrerfamilier

Af

Talli Ungar Felding

cand. psych. autoriseret psykolog,
godkendt af DP som specialist &
supervisor i psykoterapi.

Særtryk fra

Matrix

Nordisk tidsskrift for psykoterapi
18. årgang nr. 3 - September 2001

KULTURELLE SÆRTRÆK ELLER PSYKOPATOLOGI

Offentlige myndigheders vanskeligheder med at hjælpe unge piger fra indvandrerfamilier

Matrix 2001; 18, s. 229-266

Talli Ungar Felding

Med udgangspunkt i to typiske sagsforløb diskuteres de vanskeligheder, som skoler, socialforvaltning og sundhedsmyndigheder har med at hjælpe unge piger fra indvandrerfamilier, set fra en psykologs perspektiv. Ukendskab til indvandrenes sprog og kultur, angst for at blive beskyldt for racisme og kan forvirre de professionelle. Juridiske komplikationer i sammenstødet mellem forældremyndigheds-, forvaltnings- og offentlighedsloven kan vanskeliggøre arbejdet med at hjælpe 15-18-årige piger, der er udsat for trusler, tvang eller vold fra familiens side. Endelig kan det være svært at balancere mellem psykologiske og juridiske hensyn i komplicerede sager. Det konkluderes, at de sager, der volder myndighederne de største problemer, drejer sig om psykopatologi snarere end om kulturelle særtræk. Især fremhæves borderline problematikken, herunder symptomet selvmutilerende adfærd, som fænomener, der fejlagtigt forstås som kulturelle særtræk. Disse psykopatologiske træk og behandlingen af dem diskuteres, og myndighederne kritiseres for manglende forståelse af, at alvorlig psykopatologi kræver langvarig behandling. Offentlige myndigheder rådes til at undersøge indvandrepigerenes forhold grundigt og eventuelt inddrage eksperter, før der træffes vidtgående beslutninger, ligesom det understreges, at alle landets borgere er lige for loven, og at fx børnemishandling og manglende opfyldelse af undervisningspligten er ulovlig, uanset om den foregår i en etnisk dansk eller fremmed familie. Ligeledes fremhæves, at børns personlighedsudvikling afhænger af basale psykologiske forhold, som er fælles for alle kulturer. Samlet rådes myndighederne til at fokusere mindre på kulturelle forskelle og mere på psykologiske ligheder mellem etnisk danske og etnisk fremmede unge.

I denne artikel vil jeg diskutere nogle af de vanskeligheder som, set fra min synsvinkel som psykolog på en ikke-offentlig klinik, opstår, når offentlige myndigheder i Danmark arbejder med indvandrerfamilier, der har problemer med døtre i puberteten. Der er tale om forskellige former for offentlige myndigheder, især skoler, socialforvaltning og sundhedsmyndigheder, og der er tale om forskellige former for problemer: Juridiske, sociale, psykologiske og etiske. De personalegrupper, der har disse vanskeligheder, er bl.a. lærere, pædagoger, socialrådgivere og psykologer. Vanskelighederne skyldes flere forskellige forhold: De professionelle har ofte et mangelfuldt kendskab til familiernes kultur, de unge pigers forældre behersker oftest ikke det danske sprog så godt, at det kan lade sig gøre at føre en samtale med dem uden tolk, og det kan derfor være svært at afgøre, om der er tale om kulturelle, sproglige eller psykologiske problemer. Hvad angår juraen, kan loven om forældremyndighed udgøre et problem i sager, hvor forældre ønsker at gifte umyndige døtre bort eller sende dem på langvarige ophold hos familie i oprindelseslandet mod pigernes vilje. De regler om tavshedspligt og oplysningspligt, som de professionelle, der møder disse piger, er underlagt, kan kollidere dels med hinanden, dels med forældremyndighedsloven. Hvad angår psykologien, kan sproglige og kulturelle forhold besværliggøre arbejdet med at udrede, om der er tale om en forbigående krise, en normal pubertetskonflikt eller egentlig psykopatologi hos den unge pige eller andre familiemedlemmer.

Mit erfaringsgrundlag med disse piger stammer fra arbejde ved den selv-ejende institution Psykologisk Center, som har eksisteret siden 1984 og har specialiseret sig i psykologisk behandling af unge med komplicerede problematikker, som af forskellige grunde ikke kan behandles i offentligt regi. Klienterne henvises af socialforvaltningen i deres hjemkommune, som betaler for behandlingen, og som vi løbende samarbejder med om behandlingsforløbet. De første år var Psykologisk Center bemandet med fire psykologer, men på grund af en stigende mængde henvendelser er vi nu seks psykologer. Behandlingsforløbene er ofte langvarige, i mange tilfælde flere år. I løbet af de 17 år, Psykologisk Center har eksisteret, har vi haft flere end 500 klienter indskrevet.

Hvad angår piger med indvandrerbaggrund, har vi oplevet en stigende mængde henvendelser. I 1987 indskrev vi i alt 23 klienter, heraf to piger med indvandrerbaggrund, dvs. 8,7% af de indskrevne. I 1998 indskrev vi 40 klienter, heraf fem piger med indvandrerbaggrund, dvs. 12,5% af de indskrevne. I skrivende stund er 11 piger med indvandrerbaggrund indskrevet ved Psykologisk Center, hvilket svarer til 22% af de sager, vi aktuelt arbejder med. I alt har vi haft 52 kvinder med indvandrerbaggrund indskrevet (incl. de i øjeblikket indskrevne). Deres alder på indskrivningstidspunktet har ligget mellem 13 og 49 år, gennemsnitsalderen har ligget på 19 år. Indskrivningen har varet mellem en måned og seks år, gennemsnitsindskrivningstiden har været 11 måneder. Som det ses, er der numerisk set ikke tale om voldsomt mange piger. Til gengæld har vi et dybtgående kendskab til disse piger, som typisk modtager to psykologsamtaler om ugen. Pigerne er oftest i teenage-alderen eller i starten af tyverne, den livsfase, hvor piger i indvandrerfamilier for alvor kan få problemer med deres familier. I denne livsfase begynder pigerne nemlig at interessere sig for det ungdomsliv, andre danske unge fører med fester, kærester, ture i byen med veninderne osv. Mange indvandrerfamilier har den traditionelle holdning, at piger bør opholde sig så lidt som muligt uden for hjemmet, og da helst i følge med et familiemedlem, for eksempel moderen eller en storebror, som kan fungere som garant for, at pigen ikke involverer sig i usømlige aktiviteter. Det er for disse familier af største betydning, at pigen er jomfru og har et godt ry, når hun skal giftes.

Når man arbejder med indvandrere opdager man hurtigt, at de ikke er så ens, som man kan få indtryk af gennem mediernes. Det eneste, de har til fælles, er vel, at de er i Danmark uden at have etnisk dansk baggrund. Herudover er forskellene mere iøjnefaldende end lighederne: De kommer fra forskellige lande i forskellige verdensdele, der er forskel på, om de kommer fra en moderne storby, hvor indflydelsen fra en vestlig livsstil er betydelig, eller fra en lille isoleret landsby, hvor en traditionel livsstil er enerådende. Der er forskel på, om de er analfabeter eller højt uddannede, om de medbringer en vestlig orientering eller føler fjendtlighed mod vestlige normer, og om de er religiøst ortodokse eller har en antireligiøs holdning. Deres politiske orientering og graden af

traditionsbundethed varierer, og endelig er de på det personlighedsmæssige område lige så forskellige som danskerne: Nogle er psykisk normale og har normale følelser for deres børn, andre er lidt eller meget psykisk skadet, nogle direkte psykisk syge eller mærket for livet af tortur og flugt. Det er klart, at så forskellige mennesker opdrager deres døtre forskelligt og har mulighed for at give dem meget forskellige opvækstvilkår i det nye hjemland.

Overordnet set kan man sige, at piger fra indvandrerfamilier er i konflikt med et meget patriarkalsk og autoritært familiemønster. Man kunne også sige, at de er i splid med sig selv på grund af modsætningerne mellem det danske samfunds moderne kvindesyn og deres familiers traditionelle syn på kvindens rolle.

Det traditionelle familiemønster

Det traditionelle, patriarkalske familiemønster levner ikke mange valgmuligheder til kvinderne. Faderen regulerer strengt pigernes optræden både inden for og uden for familien, ikke sjældent gennem fysisk afstraffelse og psykisk vold i form af trusler og ydmygelser. Pigen kan ikke indgå ægteskab uden faderens samtykke, ofte finder faderen selv den mand, som pigen skal giftes med. Pigen betragtes ikke som en person med egne individuelle rettigheder, hun ses som del af en familie, med bestemte roller i bestemte livsaldre: Datter, hustru, mor, bedstemor. Ved ægteskabets indgåelse overgår myndigheden over pigen fra faderen til ægtemanden. Bliver hun skilt, går myndigheden over hende tilbage til hendes far. Dør ægtemanden, overgår funktionen som familieoverhoved til den ældste søn, i fravær af en sådan til ægtemandens far og brødre. Kvinden får formelt aldrig myndighed over sig selv. Reelt kan kvinder med en stærk personlig autoritet eller kvinder, der er gift med svage mænd, have en ganske stor indflydelse i familien, men i sådanne tilfælde må kvinderne udadtil agere, som om familiens mænd har magten.

Ære er et meget vigtigt begreb i det traditionelle familiemønster. Familiens ære tillægges langt større betydning end enkelte familiemedlemmers personlige følelser og behov. Mange danskere forbinder det familiemønster, jeg her

skitserer, med islam, men Naser Khader (1) gør i sin bog *Ære og Skam* opmærksom på, at fokuseringen på ære og skam ikke er en del af den muslimske religion. Der er tale om en præislamisk, traditionel familieform. Islam er en forholdsvis ny religion, der opstod i 600-tallet og er nært beslægtet med de andre store monoteistiske religioner – jødedommen og kristendommen – hvad angår religiøse skikke. For eksempel anerkender islam Jesus og de jødiske patriarker som profeter. Khader gør opmærksom på, at ære og skam, i langt højere grad end religiøse muslimske normer, styrer de mellemmeneskelige forhold i mange indvandrerfamilier. På Psykologisk Center har jeg mødt dette familiemønster hos mange muslimer, men også hos fx kristne afrikanere, sefardiske jøder og buddhistiske asiater, der stammer fra ikke-industrialiserede tredjeverdenslande.

Det, jeg kalder et traditionelt familiemønster, har altså ikke noget at gøre med religionen islam, men med traditionelle samfund, hvor staten er svag og ikke giver individet megen beskyttelse. I sådanne samfund er individet kun beskyttet af sin familie, og familiesammenholdet er følgelig meget stærkt – på godt og ondt. Individet må, for at forblive beskyttet af familien, rette sig efter de regler, der gælder for dets køn og aldersgruppe. Familien er, som bl.a. beskrevet i Biblen og Det ny Testamente, stærkt patriarkalsk. Børnene tilhører faderens familie, og derfor er kvindens ære først og fremmest forbundet med en livsførelse, der medfører, at faderskabet til hendes børn kan fastslås med sikkerhed: Indtil ægteskabet skal hun være jomfru, under ægteskabet skal hun være sin mand tro og helst føde ham mange sønner. Familiens mandlige medlemmer har til opgave at vogte over familiens kvinder for at sikre, at de lever et dydigt liv, for hvis en kvinde ikke opfører sig ærbart, rammer skammen ikke bare hende selv, men hele hendes familie. Ahmed El Idrissi (2) har i en lille artikel om islams forståelse af den kvindelige seksualitet gjort opmærksom på, at islam, i modsætning til traditionel vestlig tankegang, bestemt ikke benægter eksistensen af en kvindelig seksualitet. En kendt Hadith (profeten Mohammeds overleverede udsagn) siger, at Gud skabte det seksuelle begær i 10 dele, hvoraf han gav ni til kvinden og en til manden. Geraldine Brooks (3) har skrevet en bog om muslimske kvinders liv, som hun

af samme grund har kaldt 'Nine Parts of Desire'. Ifølge El Idrissi medfører denne opfattelse af kvinden i islam, at der eksisterer en fundamental angst for kvindens seksualitet, der betragtes som meget stærk og meget aktiv – i modsætning til den europæiske opfattelse af kvindens seksualitet som passiv. Ifølge Imam Ghazali, en markant muslimsk teolog fra 1000-tallet, som El Idrissi refererer, er kulturen en konstant bestræbelse på at holde kvindens for-tærende, destruktive seksualitet i ave, da kvinden ellers vil skabe Fitna (kaos) i samfundet. Kvinden opfattes altså af islam som en potentiel stifter af samfundsmæssig uorden, hvis hendes seksualitet ikke bruges i overensstemmelse med Guds vilje:

»Ifølge Imam Ghazali er kulturen en konsekvens af tilfredsstillet seksualitet. Det er ikke seksualiteten i sig selv, der er farlig; det er kvinden, der på grund af sin aktive libido udgør en trussel mod kulturen. Nu som før er frygten for den destruktive, kastrerende kvinde spillevende i mange muslimers ubevidste. Den er til at spore i såvel drømme som folketro, i kunsten og litteraturen. De forskellige overvågningsforanstaltninger og mødomsdyrkelsen kan således næppe forstås som andet end en beskyttelse af manden mod det andet køns skræmmende begærs intensitet, denne underjordiske vulkan, der konstant truer med eksplosion og dødelig lava. Jeg har forsøgt at pege på, hvordan en bestemt opfattelse af kvinden, baseret på frygt for hendes seksualitet, er med til at strukturere, legitimere og fastholde en bestemt samfundsorden, der på mange måder strider mod Islams ideal om kønnenes komplementaritet og ligestyrelse« (2, s.14). El Idrissi mener altså, at islams angst for kvindens seksualitet er grunden til, at familiens mænd traditionelt så nidkært bevogter kvindens dyd. Forestillinger om kvinders seksualitet som farlig og destruktiv findes dog mange andre steder end i islam (4), svarende til at det, jeg kalder det traditionelle familiemønster, findes hos mange folkeslag, der ikke er muslimer.

Dette familiemønster kan virke besynderligt i nutidens Danmark, hvor vi er vant til, at staten garanterer det enkelte individs rettigheder, og hvor familien

derfor har mistet noget af sin betydning som den samfundsmæssige enhed, der beskytter det enkelte individ. Ser man tilbage på fx De Islandske Sagaer, så beskriver de dog tydeligvis et samfund, hvor staten er lige så svag, som den er i dag i tredjeverdenslande, og hvor ære og skam regulerer de mellem-menneskelige relationer lige så nådesløst som hos mange indvandrerfamilier i dag. Men man behøver ikke gå længere tilbage i den danske litteraturhistorie end til Jeppe Aakjær, der i sine noveller om landbefolkningens liv for ca. 100 år siden beskriver piger, der kaster sig i døden, fordi faderen ikke vil tillade dem at gifte sig med den mand, de elsker, da han har lovet dem bort til en anden mand, eller fordi de er blevet gravide uden at være gift. Blodhævn, familiefejder og drab på grund af ærekrænkelse er altså ikke noget, der viser indvandrerens barbariske karakter, det er den måde, samfundet må organiseres på, når staten er svag.

Livet i de store byer i fx Mellemøsten i dag leves langt mere moderne end i de fattige landdistrikter, hvor analfabetisme, overtro og traditionalisme er fremherskende. De blodfejder og kvindemord i indvandrer kredse, som vi ser i Danmark i dag, er altså ved at være forældede selv i nogle af hjemlandene. Der lovgives nu mod denne type drab i fx de verdslige arabiske stater, og det bliver gradvist mere almindeligt at betale sig ud af ærekrænkelser end at begå mord: Blodpenge kalder man det (1). Hvis en familie stammer fra en storby, er det således langt mindre sandsynligt, at den går ind for at gengælde ærekrænkelse med mord, end hvis den stammer fra en tilbagestående, fattig egn og er præget af uvidenhed og analfabetisme. Det er altså ikke alle muslimer, indvandrere og flygtninge, der praktiserer æresdrab.

Det psykiskes efterslæb i forhold til samfundsmæssige ændringer

Selvom nogle af de stater, som vore indvandrere stammer fra, er begyndt at lovgive mod æresdrab, kan der dog gå flere generationer, før de enkelte statsborgere har internaliseret de nye love. Indre psykiske strukturer og koder for mellem-menneskelige relationer er ikke uforanderlige, men de ændrer sig ikke

lige så hurtigt som lovgivningen og de samfundsmæssige strukturer. Allerede i 1933 funderede Freud over denne mangel på parallelitet mellem de samfundsmæssige og de psykiske strukturer. I sine »Nye forelæsninger til indføring i psykoanalysen« (5) skriver han om forholdet mellem samfundsteori og psykoanalyse og om overjegets funktion som bærer af kulturen og traditionen:

»I reglen følger forældrene, og de med disse analoge autoriteter i barnets opdragelse, forskrifterne fra deres eget overjeg. Hvordan deres jeg end har klaret sig med deres overjeg, er de strenge og krævende i barnets opdragelse. De har glemt vanskelighederne fra deres egen barndom, og er tilfredse med nu at kunne identificere sig med deres egne forældre, som i sin tid pålagde dem de alvorlige indskrænkninger. Således bliver barnets overjeg i grunden ikke dannet efter forbillede af forældrene, men efter forbillede af disses overjeg; det fyldes med det samme indhold, det bliver til bærer af traditionen, af alle de tidsbestandede vurderinger, der på denne måde har forplantet sig gennem generationer. (...) Menneskeheden lever aldrig helt i nutiden, i overjegets ideologier lever fortidens, racens og folkets tradition videre, og viger kun langsomt for indflydelser fra nutiden og nye forandringer, og så længe fortiden virker gennem overjeget, spiller den en mægtig, af de økonomiske forhold uafhængig rolle i menneskelivet.« (5, dansk udgave side 58 med enkelte ændringer i oversættelsen fra min side.)

Senere i samme værk skriver Freud:

»Man kan ikke antage, at de økonomiske motiver er de eneste, der bestemmer menneskenes forhold i samfundet. Allerede den utvivlsomme kendsgerning, at forskellige personer, racer og folkeslag kan opføre sig forskelligt under de samme økonomiske vilkår, udelukker de økonomiske momenters eneherredømme. Man forstår overhovedet ikke, hvordan nogen kan ignorere psykologiske faktorer, når det drejer sig om levende menneskers reaktioner, thi ikke blot medvirkede disse faktorer ved dannelsen af de pågældende økonomiske forhold, men selv under

disses herredømme kan menneskene ikke gøre andet end at bringe deres oprindelige driftsrørelser i spil, deres selvopholdelsesdrift, deres aggressionslyst, deres kærlighedsbehov, deres trang til lystopnåelse og ulystundgåelse.« (5, dansk udgave side 143-144 med enkelte ændringer i oversættelsen fra min side.)

Freuds forklaring på det psykiskes efterslæb i forhold til samfundsmæssige ændringer er altså, at en persons overjeg – den psykiske instans, der er bærer af bl.a. samvittigheden og moralen – ikke dannes med udgangspunkt i forældrenes faktiske adfærd, men med udgangspunkt i de moralske forskrifter for, hvordan man bør opføre sig, som forældrene har internaliseret i deres egen personlighed. På den måde kan moralske forskrifter, bevidst eller ubevidst, videregives fra generation til generation, selvom de er ude af trit med ændrede samfundsmæssige forhold.

Vi ser faktisk det samme fænomen herhjemme, hvor lovgivningen i løbet af det sidste kvarte århundrede er blevet renset for kvindediskrimination, og kvinderne formelt set har samme muligheder som mænd. Kvindernes psykiske strukturer er bare ikke fulgt med: De fleste kvinder er stadig mere orienterede mod hjemmet og familien end mod karrierens tinder. På samme måde vil vi sikkert se, at adfærd, der er begrundet i forestillinger om familiens ære som en størrelse, der er mere betydningsfuld end et bestemt individs personlige ønsker og rettigheder, vil fortsætte blandt vore indvandrere i flere generationer: Traditioner og følelsesmæssige strukturer udryddes ikke umiddelbart af love og forordninger.

Hvad angår udvandrersamfund har man ydermere ofte set en særligt nidkær fastholdelse af hjemlandets traditioner: Man har som fremmed brug for særligt stærke symboler på sin kulturelle og personlige identitet på grund af presset til assimilation fra det omgivende samfund. På grund af isolation fra hjemlandet følger udvandrere ikke altid de samfundsmæssige ændringer og moderniseringer, der sker i hjemlandet efter udvandringen. For at vise at denne mekanisme ikke kun gælder de indvandrere, der i øjeblikket debatteres så heftigt i Danmark, vil jeg nævne et par eksempler fra danske udvan-

drersamfund i Amerika: Den danske Kirke i New York samler de lokale dansk-amerikanere og forsøger at videregive dansk tradition og sprog til dem og deres efterkommere. Man holder gudstjenester, man underviser børnene i dansk, man fejrer danske højtider, og man holder blandt meget andet 'høstfest'. I Danmark er begrebet høstfest noget, som størsteparten af befolkningen kun kender af omtale og fra litteratur om gamle dage. Hvem holder høstfest i Danmark i dag? Men i New York holder man dansk høstfest, fordi de danske udvandrere, der grundlagde kirken i New York for ca. 100 år siden, kom fra en bondekultur, der stort set er forsvundet i dag. Et andet eksempel: En dansk tandlæge, der i sin fritid er dialektforsker, behandler en ældre dame, der har en særpræget dialekt, som han ikke kender. Adspurgt fortæller damen, at hun er fra Sydamerika, men er på besøg i Danmark for at finde sine danske rødder. Hun taler dansk på den måde, hendes mor og mormor har lært hende at tale dansk. Mormoderen udvandrede til Sydamerika i slutningen af 1800-tallet. Den særlige dialekt, man dengang talte i mormoderens hjemegn, eksisterer ikke længere i Danmark, men holdes altså i live i et lille dansk samfund i Sydamerika. På samme måde vil vi sikkert se traditioner fra vore nuværende indvandreres kulturer bevaret i Danmark – måske i længere tid end i deres hjemlande.

Pigernes problemer

Rent sociologisk kunne man sige, at det problem, som piger med indvandrerbaggrund i Danmark i vor tid skal løse, er, at deres familiers forestillinger om, hvordan unge piger bør opføre sig, er ude af trit med de samfundsmæssige forhold, som disse piger kommer til at leve under som voksne. Men det er ikke pigernes eneste problem. Det problem, pigerne oplever på det psykologiske plan, og som volder dem så megen psykisk smerte, at nogle af dem begår selvmord, er, at der opstår konflikt mellem de sæt af moralske adfærdsnormer, som de har internaliseret i deres overjæg. De har – i forskellig grad – internaliseret forældrenes moralske normer, samtidig med at de har internaliseret normer, som andre socialiserende instanser i samfundet fx medierne,

danske kammerater og lærere står for. Pigerne oplever altså ikke disse problemer som sociologiske fænomener, men som psykologiske og i forskellig grad ubevidste konflikter. Både forældrenes og danskernes normer indgår i pigernes selvopfattelse, og det er klart, at puberteten – den livsfase hvor den personlige og kulturelle identitet for alvor opbygges – bliver en særlig vanskelig livsfase for dem.

De piger fra indvandrerfamilier, som Psykologisk Center typisk får henvist, er født eller opvokset i Danmark og taler så godt dansk, at der ikke er grund til at bruge tolk. Deres forældre er typisk ikke velintegrerede i det danske samfund: De taler dårligere dansk end deres børn, de befinder sig af forskellige grunde uden for arbejdsmarkedet, de har ikke private forbindelser med danskere, de forholder sig mistænksomt til danske myndigheder, og de sætter familiens ære og de uskrevne regler om respektabilitet, som de har med fra hjemlandet, over de danske love. Pigerne er typisk mere interesserede i at blive integreret i det danske samfund end deres forældre er – og mere interesserede i danskerne og deres livsførelse end deres forældre finder passende. Forældrene opdrager typisk deres børn på en traditionel, patriarkalsk og autoritær måde. Det er reglen snarere end undtagelsen, at der anvendes fysisk afstraffelse som opdragelsesmiddel, til tider i så voldsom grad, at et skadestuebesøg er anledningen til, at de sociale myndigheder tager affære. Forældrene har ofte den opfattelse, at de suverænt bestemmer over døtrene liv, mens de danske myndigheder opererer ud fra love om individuelle rettigheder, lige rettigheder for kvinder og mænd og rettigheder for børn. De danske love støtter altså kvindens emancipation og beskytter børn mod psykiske og fysiske overgreb.

En af de problemstillinger, vi oftest møder, er forældres forsøg på at gifte eller forlove ganske unge piger væk – det drejer sig om piger helt ned til 14-15-årsalderen. Tvangsægteskaber er som bekendt ikke tilladt i Danmark, og lovgiverne prøver konstant at konstruere og forbedre love, således at disse ægteskaber kan forhindres. Men samtidig har vi en lov om forældremyndighed, som kan gøre det svært at forhindre ægteskaber, der indgås før myndighedsalderens indtræden. Især hvis pigen er blevet gravid med sin ægte-

fælle, før myndighedsalderens indtræden, kan det være svært for myndighederne at nægte at anerkende ægteskabet, ligesom det er sværere for pigen at forlange ægteskabet annulleret. En anden typisk problemstilling er, at forældre bruger fysisk afstraffelse som opdragelsesmiddel i så voldsom grad, at der – set i lyset af de danske love – er tale om børnemishandling. En tredje problemstilling er at forældre, pga. forestillinger om respektabilitet og om faderens suveræne myndighed over datteren, holder pigerne hjemme fra skole og altså ikke respekterer den danske lov om ni års undervisningspligt.

Jeg vil i det følgende give to eksempler på typiske sagsforløb, som, set ud fra psykologens synsvinkel, volder de danske myndigheder besvær. Selvom jeg har givet pigerne navne, vil det ikke være muligt at genkende en bestemt person bag historierne, da jeg af hensyn til min tavshedspligt har anonymiseret historierne og bygget dem op ud fra mange forskellige piger, som jeg gennem mit arbejde har fået et indgående kendskab til.

Fælles for de to piger, som jeg har valgt at kalde Laila og Adela, er, at de stikker af fra familien i 16-årsalderen på grund af fysisk vold og på grund af pres til at lade sig gifte bort til en fætter i hjemlandet, som familien har valgt til dem. Begge søger hjælp hos socialforvaltningen og bliver indledningsvis tvangsfjernet og anonymt anbragt på døgninstitutioner for unge. Begge er født i Danmark, har gået i den danske folkeskole, klarer sig godt fagligt og taler godt dansk. Begge har i løbet af deres barndom været placeret hos familie i hjemlandet i en periode af ca. et år, mens forældrene var i Danmark. Begge har gennem hele opvæksten været udsat for fysisk vold fra forældre og storebrødre som led i opdragelsen. Da pigerne er stukket af, reagerer begge familier umiddelbart ved at slå hånden af dem.

Der er dog også mange forskelle mellem de to piger, som det vil fremgå af det følgende. Laila-historien er et eksempel på en pige, der klarer sig godt, mens Adela-historien går dårligt. Efter gennemgangen af de to historier vil jeg diskutere forskellige problemstillinger, som er illustreret i eksemplerne.

Laila

Laila er født og opvokset i Danmark, taler perfekt dansk og meget lidt af oprindelseslandets sprog. Familien er muslimsk, men har ikke gjort meget for, at Laila skulle lære noget om islam. Fx spørger hun psykologen, om hun ved, hvorfor man holder Ramadan. Laila har gået i en dansk kommuneskole siden børnehaveklassen, afbrudt af det år, hvor hun gik i 4. klasse. Det år tilbragte hun hos faderens familie i oprindelseslandet. Laila savnede sin mor forfærdeligt og led under manglen på en fortrolig, kærlig, emotionel kontakt. Forældrene gik til sidst med til at tage hende hjem igen, selvom der ikke var plads nok i familiens lejlighed. Hun elsker skolen, som for hende er et fristed, hvor hun kan lege med hvem hun vil og udfolde sig kreativt, fysisk og intellektuelt. Hun føler sig trøstet af sin klasselærer, en moderlig kvinde, der har Lailas fortrolighed og kender til de hjemlige forhold: Så snart Laila kommer hjem fra skole, bliver hun sat til at passe de mange små søskende, gøre rent, vaske op og lave mad. Hun har sjældent tid til at lave lektier, men det bærer lærerne over med, fordi de ved, hvor svært hun har det. Hun bliver slået af faderen, hvis de små falder og slår sig, mens hun passer dem, eller hun kommer til at smadre en kop under opvasken. Forældrene ved, hvor mange minutter det tager hende at cykle hjem fra skole. Kommer hun ikke hjem straks efter skole, bliver hun fysisk afstraffet. I 7. klasse starter problemerne for alvor: Som andre piger i klassen begynder Laila så småt at kigge efter drenge, smikke sig og ryge i smug. Nu sætter faderen ind med omfattende restriktioner: Lejrskole er bandlyst, fordi der er drenge med. Den årlige idrætsdag er lukket land, fordi pigerne er klædt i shorts og korte ærmer, hvilket faderen finder uanstændigt. Klassefester og børnefødselsdage har aldrig været på tale. Når faderen opdager cigaretsmuler i Lailas lomme, bliver hun slået med knytnæve, får næseblod og blå mærker og bliver herefter holdt hjemme fra skole i ugevis. Skolen og senere socialforvaltningen skriver til familien om, at Laila er i den undervisningspligtige alder og bør passe sin skole. De kommer på hjemmebesøg, faderen taler pænt med dem og fortsætter med sin restriktive praksis.

Efter et par år stikker Laila af efter en voldsom fysisk afstraffelse. Hun har da i nogle måneder været holdt hjemme fra skole og har ikke måttet gå uden for en dør. En dag ser faderen fra gaden, at hun sidder i vindueskarmen og kigger ud på børnene, der leger nede i gården. Han har flere gange tidligere forbudt hende at vise sig frem på denne måde og, efter hans mening, skamløst opfordre drengene til kontakt. Ifølge skadestuerapporten har hun blodudtrædninger på halsen svarende til hendes forklaring om, at faderen har taget kvælertag på hende. Hun har en bule i panden svarende til hendes forklaring om, at faderen har slået hende med knytnæve og et stoleben, og kæben er gået af led. Herudover er der hævelser og blå mærker rundt omkring på hendes krop. Laila bliver tvangsfjernet, familien slår hånden af hende og forbyder hende kontakt med de små søskende. Fra sit 16. til sit 22. år ser Laila ikke sin familie, hvilket smerter hende dybt. Hun bor på en institution, går til psykolog i flere år, fortsætter sin skolegang og får en dansk kæreste, hvis familie hun bliver meget knyttet til. Hun omtaler kærestens familie som 'mor', 'far', og 'bedstemor', og de påtager sig faktisk rollen som erstatning for den familie, Laila har mistet. Som 22-årig lever hun sammen med kæresten og er i gang med en videregående uddannelse. Hun møder tilfældigt en kusine, som kan fortælle, at Lailas mor er død et par år forinden. Kusinen mægler mellem Laila og hendes far og formidler et møde mellem dem. Faderen har på dette tidspunkt meget svært ved at få sit liv som enkemand med hjemmeboende børn til at hænge sammen, og han er begyndt at drikke. Laila flytter hjem og nyder at være i familien igen. I begyndelsen er faderen taknemmelig for, at hun overtager husholdningen og pasningen af de små søskende, men efterhånden bliver han mere og mere krævende: Laila må ikke sminke sig, hun skal afbryde forholdet til kæresten, holde op med at gå ud om aftenen, stoppe sin uddannelse og gifte sig med en mand fra hjemlandet, som faderen har fundet til hende. Efter mange overvejelser flytter Laila igen fra familien, denne gang uden at faderen slår hånden af hende. Magtforholdet mellem Laila og faderen er tydeligvis ændret. Nu har han brug for hende, og må, for ikke at miste sin genfundne datter helt, affinde sig med kompromisser: Laila indvilliger i at blive gift, som hendes far ønsker, dog ikke med den mand, faderen har fundet, men

med sin danske kæreste, hvis familie har været så stor en støtte for hende gennem de mange år uden egen familie. Hun fuldfører sin uddannelse, som hun selv ønsker, men holder op med at sminke sig og gå med udfordrende tøj, som faderen ønsker. Faderen gifter sig med en ny kone fra hjemlandet, som ikke er meget ældre end Laila og bliver en slags veninde for hende. Laila og faderens nye kone får børn på samme tid, hvilket yderligere styrker deres venskab. Familien er genforenet, Laila lever et tilfredsstillende liv med sin danske mand, hans familie og sin egen familie lige i nærheden. Alt i alt en ganske lykkelig udgang på en svær konflikt.

Adela

Adela er født og opvokset i Danmark. Familien er muslimsk, en ældre søster er gift med en mand fra oprindelseslandet. Ifølge Adela har forældrene tvung- et storesøsteren ind i ægteskabet. Adela er 16 år, da hun en dag stikker af hjemmefra. Da socialforvaltningen kontakter hendes skole, bekræfter klasse- læreren, som har kendt hende i mange år, at Adela flere gange har betroet sig til hende, og at hun tit har haft blå mærker. Skolen har dog ikke indberettet sagen til socialforvaltningen af frygt for, at Adela skulle miste tilliden til lærer- ne. Adela forklarer, at hun gennem mange år er blevet slået med livrem og stok af begge forældre, at volden tiltog efter storesøsterens bryllup, og at faderen havde truet hende med en kniv aftenen før hendes flugt. Nu da sto- resøsterens bryllup var overstået, var det Adelas tur til at blive gift, og foræl- drene plan var at forlove hende med en 10 år ældre fætter fra hjemlandet mod hendes vilje. Det var Adelas protester mod forlovelsen, der havde afsted- kommet den øgede vold og truslerne på livet. Socialforvaltningen beslutter at tvangsfjerne Adela anonymt, dvs. uden at forældrene kan få at vide, hvor hun er. Hun bliver samtidig flyttet til en ny skole. Et par uger efter flugten ringer Adela imidlertid hjem, fordi hun savner familien og er ensom. Efter hjemlan- dets skik har familien aldrig tilladt, at hun havde megen kontakt med veninder og andre unge, så hun kender næsten ingen mennesker uden for familien. Adela fortæller moderen, hvor hun er, og moderen kommer på besøg. Da

Adela selv har brudt anonymiteten, ændres tvangsfjernelsen, efter aftale mellem forældrene og socialforvaltningen, til en frivillig anbringelse.

Senere begynder Adela at foretage såkaldt overvågede besøg hos familien sammen med en repræsentant for socialforvaltningen. Hun er glad for at besøge familien, men ønsker ikke at flytte hjem, fordi hun ikke stoler på forældrene, som lover aldrig mere at slå hende og siger, at hun har misforstået det med forlovelsen: Fætteren havde friet til hende, men hun skulle selvfølgelig selv bestemme, om hun ville giftes og hvornår. Under besøgene taler familien deres hjemlands sprog, og repræsentanten for socialforvaltningen kan ikke forstå, hvad de taler om. Efter besøgene siger Adela, at familien truer og presser hende til at flytte hjem, hvorimod familien bedyrer, at de aldrig kunne finde på hverken at presse, tvinge eller true deres elskede datter.

Adela får det psykisk dårligere og dårligere: Hun har skrækfantasier om at blive bortført, bedøvet og fløjet til hjemlandet for at blive gift, hun har voldsomme mareridt og selvmordstanker. Hun kan ikke koncentrere sig om skolestoffet og begynder at pjække fra den nye skole, som hun ikke føler sig hjemme i. Enkelte gange skærer hun sig i arme og ben med barberblade og glaskår, ikke med henblik på selvmord, men fordi hun føler, at den fysiske smerte, der derved opstår, er lettere at bære end den psykiske smerte, der altid følger hende. Hun føler desuden at blodet, der drypper fra de selv påførte sår, er en slags sonoffer, som kortvarigt letter hende for de alvorlige skyldfølelser i forhold til familien, som konstant fylder hende og er begrundet i det forhold, at hun trods forældrenes forbud og påbud. Hendes relation til moderen svinger mellem alvorlige bebrejdelser mod moderen og en trang til underkastelse og selvydmygelse i forhold til hende. Hun kalder sig skiftevis Adela og Anna, et dansk navn, som hun prøver at udfylde med en påtaget identitet, som hun opfatter som dansk. Hun bliver sendt til psykolog, men ligesom Adela pjækker fra sin nye skole, begynder hun også at pjække fra timerne hos psykologen. Efter tre samtaler hos psykologen begår Adela et tyveri på den døgninstitution, som hun er anbragt på. Hun begynder desuden at springe ud ad vinduet om natten og blive væk indtil næste morgen uden tilladelse. Hun lyver og benægter, da pædagogerne konfronterer hende med dette.

Pædagogerne og socialforvaltningen begynder efterhånden at mene, at Adela generelt er løgnagtig: Hvis hun er så bange for, at faderen skal slå hende ihjel eller bortføre hende, som hun siger, hun er, hvordan kan det så være, at hun ikke tager imod den beskyttelse, som døgninstitutionen giver, men tværtimod stikker af om natten? Og hvis hun lyver om, hvor hun har været om natten, lyver hun så også om forholdene i hjemmet? Forældrene virker så gode, omsorgsfulde og samarbejdsvillige, når pædagogerne og socialforvaltningen taler med dem – og de benægter at have slået og truet Adela. Psykologen siger til socialforvaltningen, at hun opfatter Adelas løgnagtighed, tyvagtighed, skulkeri, natlige eskapader, selvmordstanker og mareridt som tegn på, at Adela dels har haft en utryk opvækst, dels føler sig presset, forvirret og rådvild på grund af den nuværende situation. Psykologen anbefaler socialforvaltningen at give Adela ro i nogle måneder på anbringelsesstedet, som Adela selv beder om, og se hvordan sagen udvikler sig. Adela fastholder, at hun gerne vil have kontakt med familien, men ikke flytte hjem. Presset af pædagogerne indrømmer hun, at de natlige udflugter skyldes, at hun har en kæreste. Hun er voldsomt angst for, at pædagogerne meddeler dette til hendes forældre. Pædagogerne og socialforvaltningen er nu i et dilemma: Jævnaldrende piger, der er anbragt på institutionen, har også tit kærester, som de besøger. Deres familier har intet imod det, og så er det ikke noget problem for pædagogerne. Disse piger har følgelig ingen grund til at lyve for pædagogerne eller stikke af om natten. De fortæller blot, hvor de overnatter, og så længe de kommer op om morgenen og passer deres skole, føler pædagogerne, at alt er, som det skal være.

Men hvad nu med Adela? Har institutionen eller pædagogerne pligt til af egen drift at fortælle forældrene, at Adela har en kæreste? Adela siger, at forældrene vil slå både hende og kæresten ihjel, hvis de får det at vide. Forældrene har forældremyndigheden over Adela, indtil hun bliver 18 år, og har derfor ret til aktindsigt – det vil sige ret til på forlangende at få forevist socialforvaltningens og institutionens notater om Adela. Skal man vente til de eventuelt selv beder om aktindsigt? Skal man forbyde Adela at have en kæreste, når man ikke blander sig i de øvrige pigers sexualliv? Kan man overhovedet

hindre Adela i at besøge kæresten? Har unge under 18 år ret til et sexalliv uanset forældrenes holdning?

Mens socialforvaltningen og pædagogerne grunder over disse problemer, inviterer familien Adela med på ferie i hjemlandet. Adela har altid elsket at holde ferie med familien. Pædagogerne og socialforvaltningen er nervøse for, om familien vil tage Adela med hjem igen efter ferien, eller om der reelt er tale om den bortførelse, Adela har skrækfantasier om. Men da Adela og familien er enige om at tage af sted, kan pædagogerne og socialforvaltningen ikke hindre dem i det, nu hvor Adela ikke længere er tvangsfjernet, men frivilligt anbragt af forældrene. En frivillig anbringelse kan nemlig afsluttes, når forældrene ønsker det.

Efter ferien vender Adela tilbage til sin institution, men familien ønsker, at hun skal flytte hjem, for ferien er gået så godt. Adela synes også, at ferien er gået godt, og hun er glad for, at forældrene har været søde ved hende, men hun fastholder, at hun ikke vil hjem, fordi hun ikke er sikker på, at de vil blive ved med at være søde ved hende, når hun først er kommet hjem. Hun fortsætter med at besøge sin kæreste om natten uden tilladelse.

Socialforvaltningen beslutter, at krisen i familien er overstået, og ser ikke længere noget grundlag for, at Adela skal være anbragt uden for hjemmet. Adela siger, at forældrene til hende siger, at hun skal stoppe hos psykologen. Forældrene lover imidlertid socialforvaltningen, at Adela kan fortsætte hos sin psykolog, når hun er flyttet hjem, hvis hun ønsker det. Det ender med, at Adela bliver hjemgivet mod sin vilje.

Efter hjemgivelsen kommer Adela hos psykologen. Hun er vred på socialforvaltningen og pædagogerne, fordi de har sendt hende hjem, og hun er bange for, hvad forældrene nu vil gøre. På ferien har hun mødt den 10 år ældre fætter, som familien oprindeligt havde planlagt at gifte hende med. Familien lægger pres på hende for at få hende til at acceptere hans ægteskabstilbud. Adela udebliver fra de næste par aftaler hos psykologen. Da hun kommer igen, fortæller hun, at hun har slået op med kæresten, hårdt presset af familien. Hun er meget ked af det, vil gerne væk fra familien, men er helt opgivende over for at få hjælp fra socialforvaltningen, der jo har sendt hende

hjem. Hun er ikke sikker på, at hun kan komme hos psykologen igen på grund af familiens pres til at afslutte samtalerne, og psykologen kan jo heller ikke hjælpe hende til at komme hjemmefra, så hvorfor fortsætte, siger hun. Hun kommer dog til endnu en samtale. Planen er nu, at hun et par uger efter skal flyve til hjemlandet for at blive gift med fætterten. Parret skal blive i hjemlandet, indtil Adela kan ansøge om familiesammenføring med ægtefællen. Adela siger pænt farvel til psykologen. Hvis ægtefællen ikke er sød, vil hun lade være med at ansøge om familiesammenføring, siger hun, men hun ser ingen mulighed for at gøre andet end at acceptere ægteskabet, for ingen vil hjælpe hende til at undslippe.

Hele forløbet har varet få måneder. Det begyndte med, at Adela frygtede at blive bortført, bedøvet og fløjet til hjemlandet for at blive gift med den 10 år ældre fætter og sluttede med, at Adela fløj til hjemlandet for at blive gift med fætterten. Ifølge forældrene havde Adela skiftet mening med hensyn til ægteskabet i løbet af disse måneder. Ifølge Adela havde hun intet andet valg end at følge forældrenes ønsker. Har socialforvaltningen gjort ret i at hjemgive Adela? Har socialforvaltningen lovhjemmel til at gøre andet? Hendes løgnagtighed, tyvagtighed, skulkeri og natlige udflugter har medført, at socialforvaltningen har betragtet hende som utroværdig og derfor har valgt at tro på forældrenes forklaringer.

Efter et par år kontakter Adela sin tidligere psykolog. Hun fortæller, at hun efter brylluppet blev banket og voldtaget af fætterten i flere måneder, indtil det blev klart, at hun var gravid. Hun blev herefter sendt hjem til Danmark igen og har siden boet hos forældrene. Barnet, som blev født, da hun var 17 år gammel, bliver passet af Adelas mor og søstre, Adela føler ingen tilknytning til det barn, hun ikke selv har valgt at få. Familien prøver at skaffe fætterten opholdstilladelse med den begrundelse, at han har både kone og barn i Danmark. Adela er bitter og føler, at familien har snydt hende og ødelagt hendes liv. Hun er begyndt at strejfe om natten, er kommet i kontakt med miljøer, hvor der bliver indtaget stoffer, og hun har det psykisk dårligt.

Adela fortæller nu, at hun som spæd var blevet sendt til en faster i hjemlandet i et års tid, fordi moderen havde været syg. Den beskrivelse, som hun

og senere faderen giver af den sygdom hos moderen, som bevirkede, at Adela var blevet sendt væk som spæd, tyder på, at der har været tale om en regulær fødselsdepression. Faderen fortæller, at hans kone også i andre perioder af Adelas opvækst har været syg. I disse perioder har moderen set djævle, råbt uforståelige ord, og børnene har været bange for hende, forklarer han. Familien har aldrig søgt psykiatrisk hjælp til moderen, men har prøvet at hemmeligholde de periodevise udbrud af sindssyge af hensyn til familiens omdømme blandt landsmænd. Faderen var ikke klar over, at den slags sygdomme kunne behandles. Myndighederne havde ikke bemærket moderens sindssygdom, sikkert på grund af sproglige problemer og på grund af familiens hemmeligholdelse af forholdet.

Adela bliver i tiden herefter tiltagende psykisk dårlig, og da hun ligesom moderen begynder at se djævle, bliver hun indlagt på psykiatrisk afdeling. I sandhed ikke nogen lykkelig udgang på situationen.

Diskussion

Disse to eksempler illustrerer, at danske myndigheder står over for komplicerede forhold, når de skal hjælpe piger med indvandrerbaggrund, der bliver behandlet urimeligt af deres familier. Nogle af komplikationerne skyldes den lovgivning, som myndighederne er underlagt, andre skyldes de professionelle holdninger til fremmede kulturer, andre igen skyldes de fortielser, usandheder og bortforklaringer, som pigerne og deres familier i nogle tilfælde serverer for socialforvaltningen, og endelig opstår nogle af komplikationerne, fordi socialforvaltningen ikke altid har tilstrækkelig viden om psykiatriske og klinisk psykologiske forhold. Jeg vil i det følgende diskutere nogle af disse komplikationer med udgangspunkt i de to eksempler.

Loven om forældremyndighed

Når det drejer sig om piger under 18 år, kan loven om forældremyndighed være et stort problem. Ifølge denne lov kan forældrene til et umyndigt barn få

aktindsigt. Når pigen er blevet 18 år, får hun sin egen sag hos socialforvaltningen, hvorved forældrene ikke længere kan få indsigt i hendes sag. I mine eksempler giver loven vanskeligheder i forbindelse med Adelas natlige eskapader. Da Adela ved, at forældrene kan få at vide, hvad hun har talt med socialforvaltningen om, føler hun sig ikke tryk ved at betro sine hemmeligheder til socialforvaltningen. Derfor finder hun på løgnehistorier, når hun bliver bedt om at forklare sine handlinger, fx turene ud ad vinduet om natten. Herved får socialforvaltningen nogle forklaringer på hendes adfærd, som ikke hænger sammen. Socialforvaltningen betragter derfor Adela som utroværdig. Konsekvensen af Adelas manglende mulighed for i fortrolighed at forklare socialforvaltningen, hvordan hun ser sin situation, bliver altså at hun kommer til at fremtræde utroværdig og forældrene derfor troværdige. Socialforvaltningens hensyn til forældremyndighedsindehaverne medfører altså, at Adela, med rette eller urette, føler at socialforvaltningen ikke vil hjælpe hende, men tværtimod hjælper forældrene med at tvinge hende ind i et ægteskab ved at hjemgive hende mod hendes vilje.

Jeg har kendskab til flere piger med indvandrerbaggrund, der lider i stilhed, indtil de bliver 18 år, og først herefter henvender sig til socialforvaltningen med deres problemer, for at undgå vanskeligheder med loven om forældremyndighed. Det er samtidig min erfaring, at nogle sagsbehandlere tolker loven om forældremyndighed mere lempeligt end andre, og at der er store forskelle mellem, hvor stor fortrolighed de reelt tilbyder pigerne. Der er endvidere en tendens til en vis udhuling af forældres uindskrænkede myndighed over 15-18-årige, idet der er indført forskellige dispensationsmuligheder, hvad angår forældres ret til aktindsigt i barnets kommunikation med offentlige myndigheder. For eksempel findes der amtslige nævn, der i særlige tilfælde kan give en 15-18-årig pige tilladelse til provokeret abort uden forældrenes viden, ligesom mange læger giver 15-18-årige piger prævention uden at underrette forældrene. Men alt i alt er det mit indtryk, at 15-18-åriges retsstilling er usikker, og at det kan være meget vanskeligt for myndighederne at yde pigerne den fortrolighed, der er nødvendig for at kunne forstå deres problemer så godt, at man kan give dem den rigtige hjælp.

Mit råd til sagsbehandlere i socialforvaltningen, der har problemer med tavshedspligten i forhold til en 15-18-årig pige og hendes forældres ret til aktindsigt i hendes kommunikation med socialforvaltningen, er at drøfte sagen igennem med deres leder og søge juridisk bistand, for der findes, i forvaltningslovens §15 og offentlighedslovens §§12 og 13, muligheder for at dispensere fra forældrenes ret til aktindsigt i børnenes kommunikation med socialforvaltningen, når særlige forhold gør sig gældende. Mit råd til ledere i socialforvaltningen er at sørge for, at de menige medarbejdere har kendskab til forvaltningslovens dispensationsmuligheder og til kommunens politik på området.

Hjemgiver man en pige, der som Adela har været anbragt uden for hjemmet, fordi hun selv har bedt om myndighedernes beskyttelse, så skal man ikke nødvendigvis stoppe alle former for hjælpeforanstaltninger. Man kan fx tildele hende en kontaktperson, der kan yde hende støtte og samtidig holde øje med, om forældrene ikke bare har lovet at behandle hende godt, men også reelt behandler hende ordentligt efter hjemgivelsen. En sådan støtteperson kunne fx være en pædagog fra det tidligere anbringelsessted, som pigen har tillid til. Man kan også give pigen mulighed for akut at søge beskyttelse på det tidligere anbringelsessted, hvis hun finder det nødvendigt. Sådanne hjælpeforanstaltninger kan betyde, at det bliver lettere for socialforvaltningen at afklare, hvad der egentlig foregår i familien, hvem der lyver, hvem der presser hvem osv. Tilstedeværelsen af en kontaktperson og muligheden for at søge tilflugt kan endvidere betyde, at tvangsægteskabet slet ikke gennemføres. Endelig kan ordningen medføre, at pigen ikke føler sig svigtet af socialforvaltningen og samtidig får mere styrke til at fastholde sine ønsker, tænke sig om og undgå at blive fanget ind i familiens eventuelt skjulte pres og trusler. I forhold til familien viser socialforvaltningen med sådanne foranstaltninger, at man respekterer forældremyndigheden og derfor hjemgiver pigen, men at man holder øje med, om familien på samme måde respekterer landets love med hensyn til behandlingen af pigen.

Forholdet mellem tavshedspligt og anmeldelsespligt

Et andet problem, der besværliggør socialforvaltningens arbejde med piger fra indvandrerfamilier, er forholdet mellem tavshedspligt og anmeldelsespligt. Alle voksne i Danmark har anmeldelsespligt i forhold til de sociale myndigheder, hvis de er vidende om, at et umyndigt barn er udsat for mishandling eller omsorgssvigt. En sådan indberetning kan foretages anonymt. Offentligt ansatte og andre professionelle inden for området, fx pædagoger, lærere, sundhedsplejersker, læger, psykologer og socialrådgivere, har en skærpet anmeldelsespligt. Men sådanne personalegrupper har samtidig tavshedspligt, således at klienter i fortrolighed kan drøfte personlige forhold med dem. Grænsen mellem tavshedspligten og indberetningspligten for de professionelle kan aldrig blive fuldstændig skarpt markeret. Når disse to pligter støder sammen, står medarbejderen i et etisk dilemma, som kan være ganske svært at løse. I mine eksempler drejer det sig om skolens viden om, at Laila og Adela bliver fysisk mishandlet hjemme, og om at Laila bliver holdt hjemme fra skole.

Hvad vejer tungest for en skolelærer? Det fortsatte tillidsfulde samarbejde med eleven og hendes familie kræver, at fortrolige oplysninger ikke udleveres til socialforvaltningen. Men hvor længe er det rimeligt stiltiende at være vidende om, at en elev gentagne gange kommer i skole med tydelige tegn på fysisk vold eller bliver holdt hjemme fra skole på trods af undervisningspligten? Svinger læreren ikke elevens tillid på et dybere plan ved ikke at indberette stærkt urimelige opvækstvilkår til socialforvaltningen? De fleste lærere og socialrådgivere er enige om, at det er bedre at tage problemerne i opløbet end at vente, til de er gået i hårdknude. Alligevel oplever jeg gang på gang, at fx skoler er meget længe om at indberette til socialforvaltningen, at en elev har brug for hjælp.

Mange lærere, pædagoger og andre professionelle vil naturligt nok helst selv løse de problemer, der opstår med de børn, de har ansvar for. Det er desuden ikke så simpelt at foretage en indberetning. Normalt starter man med at indkalde barnets forældre til en samtale før indberetningen sker. Nogle forældre udebliver fra samtalen, andre udskyder den i det uendelige, andre igen taler så dårligt dansk, at læreren har svært ved at kommunikere med dem.

Nogle indvandrerfædre vil af kulturelle eller religiøse grunde nødtigt være alene sammen med en kvindelig medarbejder, der efter deres mening klæder sig usømmeligt og ser mænd uanstændigt direkte ind i øjnene. Nogle indvandrerfædre har ikke respekt for kvinder, uanset deres professionelle status. Der findes eksempler på, at lærere er blevet både truet og slået af vrede indvandrerfædre. Det kan være ganske ubehageligt for en lærer at skulle igennem alt dette, og det er desuden yderst tidskrævende. Herudover kan læreren føle, at eleven bliver gidsel og fx bliver slået hjemme, fordi skolen blander sig, eller fordi hun har røbet familiehemmeligheder. Læreren risikerer endvidere, at eleven mister tilliden til hende, eller at forældrene flytter barnet til en anden skole. Der er altså mange grunde til, at lærere og andre personalegrupper ikke finder det nemt at indberette urimelige forhold.

En del pædagoger og lærere fortæller, at når de endelig, på trods af vanskelighederne, indberetter en sag, så reagerer socialforvaltningen ikke altid på henvendelsen. Ved at indberette kan lærere altså risikere at miste elevens tillid og få ballade med forældrene, samtidig med at eleven alligevel ikke får hjælp. Det er naturligvis yderst frustrerende og kan medføre, at læreren en anden gang venter endnu længere med at indberette.

Mit råd til lærere og andre professionelle er derfor at drøfte vanskelige sager med deres leder, som via sin position har mere autoritet, måske større erfaring og desuden er mindre følelsesmæssigt involveret. I nogle tilfælde kan skolen vælge at foretage anmeldelsen uden forældrenes accept, fx hvis forældrene nægter at samarbejde med skolen. Skolen kan desuden rådføre sig med skolepsykologen eller en jurist. Det er vigtigt, at lærere og andre professionelle ikke står alene med de vanskelige beslutninger, der er følgen af dilemmaet mellem tavshedspligten og indberetningspligten.

De professionelles holdninger til indvandrere

Et tredje problem er læreres, sagsbehandleres og andre professionelles holdning til indvandrere: Man vil nødig beskyldes for racisme, man ser urimeligheder og ulovligheder som kulturelle særheder, man forstår ikke indvan-

drernes sprog og skikke. Nogle gange får jeg det indtryk, at myndighederne, i angst for at blive beskyldt for racisme eller i overdreven tolerance over for fremmede kulturer, overser, at fx børnemishandling ikke er en kulturel skik, men en kriminel handling.

Ifølge dansk ret er alle landets borgere lige for loven. Hvorfor skrider man ikke ind, før en pige som Laila bliver udsat for livsfare? Hvorfor bliver hendes far ikke politianmeldt for børnemishandling på baggrund af skadestuerapporten? Ville skolemyndighederne have reageret lige så langmodigt, hvis en etnisk dansk far havde holdt sit barn hjemme fra skole i månedsvis? Lailas eksempel drejer sig om børnemishandling, ulovlig frihedsberøvelse og mangel på respekt for undervisningspligten i Danmark. Hvis man så bort fra, at disse lovovertrædelser er foregået i en indvandrerfamilie, hvordan ville man så have håndteret sagen?

De sociale myndigheders berøringsangst i forhold til forældregenerationen i indvandrerfamilierne betyder, at pigerne ikke altid får samme beskyttelse fra det offentlige, som jævnaldrende etnisk danske piger får. Er det rimeligt? Tilgodeser socialforvaltningen forældremyndighedsindehaverne mere end de børn, den er sat til at beskytte?

Holdninger hos de professionelle personalegrupper kunne bearbejdes gennem undervisning og supervision. Det gælder også vanskelighederne med at håndtere tavshedspligten og anmeldelsespligten. Loven om forældremyndighed er til gengæld et meget følelsesladet emne, som indeholder politisk sprængstof: Nogle partier mener, at der bliver tvangsfjernet for mange børn i dette land, hvorved forældrenes rettigheder trædes under fode. Politikerne i de kommunale børne- og ungdomsnaevn, der har myndighed til at gennemføre tvangsforanstaltninger, som tilsidesætter forældremyndigheden, tænker ikke altid mere på de børn, hvis tarv de er sat til at varetage, end på de politiske holdninger, de repræsenterer.

Forholdet mellem psykologi og jura

Historien om Adela er psykologisk kompliceret: Forældrene har altid overvåget hende strengt, og hun er tidligt blevet klar over, at hun kun kunne stjæle sig til en smule frihed og privatliv ved at lyve, snyde og pjække. Mange af de piger, der vælger at blive hos deres familier på trods af urimelige forhold i hjemmet, benytter sig af sådanne metoder. Når disse piger møder socialforvaltningen, kan de have svært ved at aflægge sig denne strategi. Det er klart, at en sådan strategi besværliggør sagsbehandlerens arbejde. Hvad skal man tro på? At forældrene benytter samme metoder gør ikke arbejdet lettere.

Socialforvaltningens problem i sådanne tilfælde er, at påstand står mod påstand. Når en pige under 18 år med indvandrerbaggrund kommer ud for en situation, hvor hun ønsker socialforvaltningens hjælp til at komme hjemmefra, er det bedste råd, man kan give hende, at hun fastholder den samme forklaring i forhold til myndighederne gennem hele forløbet, ikke svinger mellem at ønske sig væk fra familien og savne familien, og ikke lyver, stjæler eller snyder – uanset hvilke bevidste eller ubevidste motiver hun måtte have til at snyde og stjæle. Ellers regner myndighederne hende måske ikke for troværdig, og alt andet lige er det forældremyndighedsindehaverne, der bestemmer. Men kan man forlange af en 16-årig pige i alvorlig personlig krise, med trusler fra familien hængende over hovedet, måske endda en pige med en skrøbelig personlighedsstruktur, at hun skal optræde så konsekvent?

En pige fra en indvandrerfamilie kan have psykiske problemer, som ikke har at gøre med hendes etniske baggrund. Hun kan være psykisk ustabil eller psykisk syg, præcis som etnisk danske piger kan være. Tegnene på hendes psykiske ustabilitet kan være lige så besværlige og tvetydige som etnisk danske pigers, fx antisocial adfærd som løgnagtighed, tyvagtighed, skulkeri osv. Når etnisk danske unge udviser antisocial adfærd (6,7), plejer socialforvaltningen at betragte det som tegn på psykisk ustabilitet, som man prøver at afhjælpe og behandle, før det bliver for sent, og den unge ender i fængsel. Igen må man spørge: Hvis Adelas psykiske problematik havde forekommet hos en etnisk dansk pige, hvordan ville socialforvaltningen så have forholdt sig?

En del af socialforvaltningens problem er, at man ikke bruger tolk ved de overvågede besøg i hjemmet, hvor Adela og familien taler et sprog, som socialforvaltningens repræsentant ikke forstår. Overvågningen af hjemmebesøgene og den tilsigtede beskyttelse af pigen bliver herved illusorisk. Efter hjemmebesøget kan pigen og familien frit give socialforvaltningen hver sin version af samtalen. Socialforvaltningen har ingen mulighed for at afgøre, hvad der er sandt og usandt.

Man må betragte vanskelige sager som Adelas som det de er – komplicerede. Man må afholde sig fra at tænke i sort/hvidt, bøddel/offre og løgn/sandhed. Man bør ikke tage en afgørelse bare for at få en juridisk løsning. Er man i tvivl, må man give sig tid til at indhente flere oplysninger, i Adelas tilfælde fx en psykologisk undersøgelse af pigen, således at man får et godt grundlag for en vurdering, som tilgodeser både psykologiske og juridiske forhold. Man må først og fremmest prøve at få svar på, hvilke motiver en pige som Adela har til at skifte mening eller ændre forklaring.

Borderline personlighedsstruktur

Som det fremgår har jeg valgt at fremstille et eksempel på en psykisk normal pige (Laila) og en pige med borderline personlighedsstruktur (Adela). Det er min erfaring, at symptomer på borderline problematik hos indvandrerpiger regelmæssigt mistolkes og opfattes som bevidst manipulation, pubertetstreds eller upålidelighed, og derfor ikke behandles professionelt. Nu er borderline diagnosen ikke nem at stille, fordi der er tale om et flimrende billede med mange, skiftende symptomer. Endnu sværere er det at stille diagnosen hos unge, hvor blivende patologiske træk kan forveksles med normale pubertetsreaktioner (8). Kulturelle særtræk gør ikke diagnosticeringen lettere.

Personer med borderline personlighed er præget af ambivalens, svag kontaktevne og indlevelsesevne samt ustabil objektkonstans, diffus identitet og primitive psykiske forsvarsmekanismer som splitting, benægten, idealisering, devaluering, projektion og projektiv identifikation. Deres frustrationstolerance er lav, og der kan derfor optræde impulsgennembrud. I livshistorien finder

man ofte brud i betydningsfulde objektrelationer i barndommen, manglende indlevelse i barnets behov fra forældrefigurers side, samt ustabile, forvirrende og utrygge hjemlige forhold.

Ser man på Adelas historie, er der tydeligvis tale om hjemlige forhold, der kan virke forvirrende, utrygge og ustabile på et barn: Moderen har gennem Adelas opvækst i perioder været psykisk ustabil i en eller anden grad. Ved Adelas fødsel var der formodentlig tale om en fødselsdepression, en tilstand, der i høj grad kan påvirke barnets personlighedsudvikling. Adela blev endvidere sendt til sin faster i udlandet som spæd, hvilket må have medført et brud i relationen til moderen og senere, da Adela blev sendt tilbage til familien, må have medført et brud i forhold til den moderfigur, hun havde haft i fasteren. To brud i primære relationer i den tidlige barndom og psykisk ustabilitet hos moderen er faresignaler, som man burde have været opmærksom på, og som man kunne have fået viden om, hvis man i starten af sagsforløbet havde undersøgt familiens forhold ordentligt.

Nu kunne man indvende, at også Laila havde været anbragt hos familie i udlandet et års tid i sin barndom. Hvorfor har hun ikke udviklet borderline personlighedstræk? Først og fremmest er der stor forskel på et brud i primære relationer i spædbarnstiden (som i Adelas tilfælde), og i 10-11-årsalderen (som i Lailas tilfælde). I 10-11-årsalderen er barnet, hvis objektrelationerne (9) i den allerede tilbagelagte del af barndommen har været tilstrækkelig gode, psykisk så modent, at adskillelse fra primære objekter ikke medfører personlighedsmæssige deficiitter (10).

Mange indvandrerforældre oplever ansvaret for børnenes opvækst som et anliggende, der er fælles for hele storfamilien. Derfor er det ikke ualmindeligt at man vælger at sende børn på langvarige ophold hos familie i hjemlandet. Man kan altså sige, at det er et kulturelt særtræk hos en del indvandrere, at børnene ikke altid opholder sig hos forældrene gennem hele deres barndom. Som offentlig myndighed bør man dog ikke nøjes med at betragte denne traditionelle skik som et kulturelt træk, som man i respekt for fremmede kulturer undlader at medtage i sin samlede vurdering af barnets opvækstvilkår. Ligesom man ville gøre, hvis man vurderede etnisk danske børns forhold, må man

i bedømmelsen af etnisk fremmede børns mulighed for at udvikle en sund personlighed se på, om separation fra primære objekter har fundet sted så tidligt i barndommen, at det kan have skadet personlighedsdannelsen. Traumatiske separationer i den tidlige barndom kan som bekendt medføre, at kontaktevne, indlevelsessevne og objektkonstans beskadiges eller kun udvikles mangelfuldt.

Ser man på Lailas kontaktevne, indlevelsessevne og objektkonstans, så er det tydeligt, at hendes evne til at knytte sig til andre er intakt: Hun har en forholdsvis tilknytning til sin moderlige klasselærer, og da hun i 16-årsalderen mister sin familie, er hun i stand til at kompensere for tabet ved at knytte sig til kærestens familie, hvilket giver hende mulighed for at modtage tilstrækkelig megen emotionel voksenstøtte til, at hun får en harmonisk personlighedsudvikling i ungdomstiden på trods af bruddet med sin egen familie. Adelas evne til at indgå i gensidigt forpligtende relationer er derimod beskadiget, hvilket tydeligt viser sig, da hun bliver anbragt uden for hjemmet i 16-årsalderen: Hun pjækker, snyder og skuffer de professionelle, som kunne have støttet hende gennem den svære konflikt med familien. Havde sagsbehandleren og pædagogerne reageret professionelt, så havde de betragtet Adelas upålidelighed og mangel på evne til at indgå i gensidigt forpligtende relationer som tegn på, at hendes personlighed kunne være beskadiget, og have undersøgt dette nærmere, men sagsbehandleren og pædagogerne reagerer desværre ikke professionelt. De reagerer umiddelbart på pigens svigt i forhold til dem ved at gengælde hendes svigt: De bliver vrede på hende, afviser hendes ønske om hjælp og sender hende hjem til den skæbne, der har optrådt i hendes mare-ridt. Mangel på viden om objektrelationer, mangel på refleksion over egne reaktioner i forhold til klienter, mangel på supervision og mangel på en samlet vurdering af sagen medfører altså, at socialforvaltningens forsøg på at hjælpe Adela slår fejl. De symptomer, der førte til, at socialforvaltningen anså Adela for at være utroværdig og sendte hende hjem fra den institution, man havde tvangsfjernet hende til i 16-årsalderen: Skoleskulk, mangel på evne til at indgå i forpligtende relationer til lærere, pædagoger og psykolog, tyveri, rømmen, lyven, benægten og ambivalens i forhold til familien, får en helt

anden betydning, set i lyset af den borderline diagnose, hun fik på psykiatrisk afdeling som 18-årig. Havde myndighederne undersøgt sagen ordentligt, før de sendte Adela tilbage til familien, ville man også dengang have kunnet stille diagnosen. Havde man forstået Adelas symptomer i 16-årsalderen som udtryk for psykopatologi i stedet for som udtryk for utroværdighed, havde man formodentlig ikke sendt hende tilbage til familien mod hendes vilje. Man kunne herved have ydet hende relevant behandling og samtidig sparet hende for ufrivilligt at blive mor som 17-årig, med alle de problemer, man erfaringsmæssigt ved, at dette kan medføre for både mor og barn.

Selvmutilerende adfærd

Et symptom, som i særlig grad burde have fået de professionelle omkring Adela til at undersøge, om en alvorlig psykisk problematik kunne være på tale, er hendes selvmutilerende adfærd. Som nævnt skærer hun sig i arme og ben med barberblade og glasskår – ikke med henblik på selvmord, men fordi hun føler, at fysisk smerte er lettere at bære end psykisk smerte, og fordi hun oplever kortvarig lettelse af skyldfølelsen i forhold til familien, når hun gennem de selvpåførte sår soner sin skyld.

Selvmutilerende adfærd er generelt ikke et hyppigt forekommende symptom, men det optræder så ofte hos personer med borderline personlighedsstruktur, at flere forfattere (11,12,13,14,15) ser det som et symptom, der i sig selv er nok til at stille borderline diagnosen. Der kan være tale om enkeltepisoder som hos Adela og om mere kroniske adfærdsmønstre. Når symptomet har optrådt mere end fem gange, kan man tale om habituel selvmutilerende adfærd. Adfærden starter typisk hos unge piger i 16-22-årsalderen med gentagen skæren i håndleddene. Flertallet af de piger, der skærer sig i håndleddene, skærer sig også andre steder, fx på arme, ben, underliv, nakke, ansigt eller hænder. Næsten halvdelen af de piger, der skærer sig, udfører også andre selvmutilerende handlinger, fx brænder sig selv med cigaretter eller strygejern, kradser sig til blods, gnider glasskår ind i huden, piller sårskorpen af friske sår eller skærer initialer ind i huden. Selvmutilerende adfærd er som

regel tegn på svær psykopatologi (13). Det er vigtigt at sondre mellem den form for selvmutilerende adfærd, der optræder hos personer med psykotisk og den der optræder hos personer med borderline personlighedsstruktur: Hos psykotiske personer optræder selvmutilering sjældent og er bizar, grotesk eller meget alvorlig, fx selvkastration med baggrund i vrangforestillinger og hallucinationer. Hos personer med borderline personlighedsstruktur optræder selvmutilering langt hyppigere og består som nævnt af mindre alvorlig selvbeskadigelse (16).

Selvmutilerende adfærd forekommer ikke kun hos piger med indvandrerbaggrund, men også hos piger med etnisk dansk baggrund. Den forekommer sjældnere hos mænd end hos kvinder. Det er min erfaring, at enkeltstående episoder af selvmutilerende adfærd hos unge piger med indvandrerbaggrund alt for ofte bagatelliseres af de professionelle: Man betragter ikke adfærden som tegn på psykopatologi, men tolker den fejlagtigt som selvmordsforsøg, som irriterende forsøg på uberettiget at gøre opmærksom på sig selv på en barnlig måde, eller som et særligt uforståeligt kulturelt særtræk.

Når selvmutilerende adfærd optræder hos en ung pige, bør man altid iværksætte en psykologisk eller psykiatrisk undersøgelse af hendes forhold. Man vil da regelmæssigt finde også andre tegn på borderline personlighedsstruktur. Til gengæld kan man berolige sig med, at der hverken er tale om selvmordsforsøg eller om øget risiko for selvmord. Da symptomet ikke så ofte diskuteres i faglitteraturen herhjemme, vil jeg kort gennemgå dets psykodynamik.

Piger med selvmutilerende adfærd fremtræder ofte normale, bortset fra de perioder, hvor de overvældes af indre emotionelle spændinger. Adfærden kan ses som en reaktion på følelsen af at blive forladt, på angst for egen aggression, på selvhad, og på separation eller afvisning fra en betydningsfuld relationsperson (13). Adfærden kan også ses som reaktion på indre spændinger som angst, krænkelse, vrede, aggression eller seksualitet. Mangel på evne til verbalt at give udtryk for indre spændinger er grunden til, at adfærden opstår. På psykiatriske ungdomsafdelinger eller døgninstitutioner kan man opleve, at selvmutilerende adfærd »smitter«. Man bør dog være opmærksom på, at den

kun smitter personer, der selv har en borderline personlighedsstruktur (11). I livshistorien finder man ofte ustabile familierelationer og anbringelser uden for hjemmet. Pigerne føler sig uønskede af forældrene, og oplevelser af afvisning og åben aggression fra familiens side har ført til udviklingen af jegdefekter hos dem. Disse pigers liv har været en lang, ensom søgen efter kærlighed. Hos piger med manglende evne til verbalt at give udtryk for indre spændinger, vil de selvmutilerende episoder sandsynligvis blive gentaget, så længe deres psykodynamik ikke er blevet forstået. Symptomet forsvinder ikke af sig selv, men må forstås i en psykoteraeutisk setting, før det kan erstattes af mere modne udtryk for og mestring af stærk emotionel spænding (11).

Behandling af borderline personlighedsforstyrrelser

Den behandling, der virker på disse piger, er ambulant psykoteraipi. Nogle har i perioder brug for psykofarmaka som supplement til psykoteraipien, og de kan have kortvarige psykotiske tilfælde, såkaldt mikropsykotiske episoder, der kan kræve kortvarige indlæggelser på psykiatrisk afdeling. Så snart disse episoder er overstået, er det som regel svært at holde pigerne på afdelingen. Deres svage kontaktevne medfører, at de har svært ved at udholde den tætte kontakt med medpatienter og personale. Også deres tendens til acting out betyder, at de hurtigt vil ud af hospitalet. Langvarig behandling på psykiatrisk afdeling er som regel ikke det rigtige for denne type piger. De bliver ofte afvist på psykiatriske afdelinger med den begrundelse, at de ikke er psykotiske, at de har et misbrug af diverse stoffer, at de skaber splitting og laver ballade på afdelingen, eller at der er alt for megen acting out. Desuden er de sjældent motiverede for langvarige ophold på psykiatrisk afdeling og bliver derfor hurtigt udskrevet, hvis man har haft held til at få dem indlagt. Et godt samarbejde mellem en psykolog, der arbejder psykoteraeutisk, og en praktiserende psykiater, der er villig til at supplere med medicin, når det kræves, og indlægge pigen, hvis det viser sig nødvendigt, giver det bedste resultat. Psykologen må være indstillet på, at der i behandlingen kan komme perioder med mange udeblivelser og perioder med meget intensiv kontakt. Hospitalisering fore-

kommer regelmæssigt i løbet af psykoterapien, fordi de alvorlige symptomer, der ofte er anledningen til indlæggelser, opstår ved skuffelser, tab og situationer, hvor pigen føler sig uforstået – situationer der kan opstå på grund af perioder med indre spændinger, som kan skyldes en svær fase i psykoterapien, eller gnidninger og misforståelser i forhold til fx pædagoger og andre professionelle eller til primære relationspersoner (17). Ofte vil en miljøterapeutisk eller socialpædagogisk indsats være et relevant supplement til psykoterapien, hvis der kan etableres et tillidsfuldt samarbejde mellem psykologen og anbringelsesstedet. Man må være opmærksom på, at de dramatiske selvmutilerende episoder kan medføre uenigheder i personalegruppen omkring disse piger. Efter en selvmutilerende episode vil personalets reaktioner typisk svinge mellem følelser af sympati, forståelse og omsorg på den ene side, og irritation, frustration og trang til at gengælde eller hævne sig på den anden side (17).

At borderline personlighedsforstyrrelser kan afhjælpes ved hjælp af psykoterapi er ikke alment anerkendt herhjemme, selvom det er dokumenteret i den internationale faglitteratur (15,18,19,20). En systematisk gennemgang af faglitteratur, der er tilgængelig i de store databaser Medline og PsychLit, finder belæg for, at psykoterapi er effektiv i behandlingen af personlighedsforstyrrelser, men ikke for at en bestemt type psykoterapi er mere egnet end andre, eller for at bestemte patienttyper bør tilbydes henholdsvis indlæggelse, dagbehandling eller ambulans behandling. Psykoterapien bør ifølge denne literaturgennemgang (19) være velstruktureret, bør indebære mange anstrengelser for at fremme patientens engagement i behandlingen, bør have et klart fokus, hvad enten fokus er begrænsning af bestemte typer af adfærd eller bestemte aspekter af interpersonelle relationer. Behandlingen bør være teoretisk konsistent, relativt langvarig og fremme en stærk tilknytning mellem terapeut og patient, som giver terapeuten mulighed for at indtage en relativt aktiv snarere end passiv holdning. Psykoterapien bør endvidere være velintegreret med andre tilbud til patienten.

På Psykologisk Center behandler vi disse piger med psykoanalytisk orienteret psykoterapi en til to gange om ugen. Vores erfaring er (7), at behandlingen må afvige fra standard psykoanalyse, bl.a. hvad angår terapeutens aktive

bestræbelser på at hjælpe disse piger, med svag grundlæggende tillid, ringe tilknytningsevne og mangel på objektkonstans, til at forblive i behandlingen. Pigerne udebliver nemlig fra terapitimerne eller melder afbud med kort varsel, i perioder op til to tredjedele af de aftalte timer. Det er derfor nødvendigt, at terapeuten har megen tid til rådighed til ændring af aftaler, til telefoniske eller skriftlige opfordringer til at komme igen og til hjemmebesøg. Det er efter vores erfaring vigtigt at være langmodig og vente længe med at udskrive piger, der møder uregelmæssigt op, fordi udskrivningen nemt kan reaktivere de traumatiske følelser af at blive forladt, som personer med borderline personlighedsstruktur typisk prøver at undgå og samtidig ubevidst prøver at fremprovokere. Det er endvidere vores erfaring, at behandlingen må være langvarig – i mange tilfælde flere år – for at medføre varige personligheds-mæssige ændringer. Vi har fundet tilsvarende erfaringer i litteraturen (15,18,19,20).

De bedste resultater i behandlingen af disse piger kan dog ikke opnås med psykoterapi alene. Ofte har de brug for socialpædagogisk støtte og/eller institutionsanbringelse, nogle gange anonymt på grund af trusler og chikane fra familiens side. I perioder har de endvidere brug for kortvarige indlæggelser på psykiatrisk afdeling på grund af mikropsykotiske episoder, selvmordsforsøg eller depression. På grund af pigernes tendens til splitting er det afgørende for behandlingens resultat, at samarbejde mellem psykologen, pædagogerne og hospitalspersonalet er tillidsfuldt og velfungerende, hvilket bekræftes i litteraturen (15,18,19,20).

Langvarig psykoanalytisk orienteret psykoterapi, kombineret og velintegreret med tilbud om miljøterapi, fxl på en god socialpædagogisk institution, og indlæggelse på psykiatrisk afdeling, når det er nødvendigt, er den rette behandling for bl.a. borderline piger med indvandrerbaggrund. Desværre anerkender socialforvaltningen alt for sjældent, at langvarig psykoterapi er nødvendig, hvis disse piger skal opnå varige personligheds-mæssige ændringer. Alt for ofte mødes Psykologisk Center med bevillinger fra socialforvaltningen på psykoterapi i fx 10 timer, hvilket sikkert passer fint til personer, der lider af forbigående kriser, men svarer til en dråbe i havet i forhold til de alvorlige personlighedsforstyrrelser, som disse piger lider af.

Konklusion

Jeg har i løbet af artiklen peget på forskellige forhold, der volder vanskeligheder for danske offentlige myndigheder, som har til opgave at hjælpe nødstedte unge piger bl.a. fra indvandrerfamilier. Som det er fremgået, er der tale både om lovgivningsmæssige uklarheder og utilsigtede følger, om etiske problemer i grænselandet mellem tavshedspligt i forhold til pigen og oplysningspligt i forhold til forældrene, om de professionelles til tider overdrevent tolerante holdninger til indvandreres kulturelle skikke, og om mangel på viden om grundlæggende psykologiske forhold af betydning for børns personlighedsudvikling.

Som psykolog kan specielt det sidstnævnte forhold være svært at acceptere: Det er i dag alt for tilfældigt, om en ung pige fra en indvandrerfamilie får relevant hjælp, når hun henvender sig til offentlige myndigheder, der har til opgave at beskytte umyndige børn og unge og sikre dem rimelige opvækstvilkår. Socialforvaltningen har ingen fastlagte procedurer, der kan hjælpe den enkelte medarbejder til at handle rationelt og professionelt i de ofte tilspidse og akutte situationer, de møder pigerne i. Alt for ofte undersøger man ikke pigens forhold grundigt, før man foretager beslutninger, der har vidtrækkende betydning for hendes liv og fremtid, alt for sjældent inddrager man fra starten den fornødne juridiske og psykologiske ekspertise, alt for ofte er det den enkelte sagsbehandlers ideologiske holdninger og personlige sym- og anti-patier, der bestemmer, om pigen eller forældrene opfattes som troværdige, og alt for ofte underbetoner man de alment psykologiske forhold, der er fælles for etnisk danske og etnisk fremmede unge, fordi man overbetoner de kulturelle forhold, der adskiller etnisk danske og etnisk fremmede unge.

Man bør altid foretage en grundig vurdering af pigens personlighedsstruktur, gerne også af eventuel psykopatologi i familien. Brud i objektrelationer i den tidlige barndom, sindssyge hos forældre og alvorlige problemer med fx kriminalitet, stofmisbrug eller psykopatologi hos søskende, kan give et fingerpeg om, at pigens opvækstvilkår måske ikke har givet hende mulighed for en normal personlighedsudvikling. Er der tale om en borderline personlighedsforstyrrelse, må man være opmærksom på, at den rette behandling er psykoterapi af langvarig art, kombineret med miljøterapi, fx på en god døgninstitu-

tion for unge, samt mulighed for korterevarende indlæggelser på psykiatrisk afdeling ved behov. På grund af pigernes tendens til splitting må man være særdeles opmærksom på, at et godt samarbejde mellem de forskellige tilbud er af afgørende betydning for behandlingens mulighed for at lykkes.

Min vigtigste konklusion er, at man må passe på ikke at bruge begrebet kultur på en måde, der mystificerer mere end det forklarer: Børns personlighedsudvikling afhænger af psykologiske forhold i familien og andre socialiserende instanser, som er fælles for alle kulturer. Børnemishandling er en kriminel handling, uanset om den begås af en indvandrerfar eller en etnisk dansk far. Danske offentlige myndigheder har til opgave at sikre, at landets borgere følger landets love, uanset kultur.

Eksemplerne Laila og Adela viser, at piger, der både er psykisk skrøbelige og har indvandrerbaggrund, ikke altid får relevant hjælp. De viser dog også, at det er muligt for piger, der ønsker at integrere sig mere i det danske samfund end deres forældre finder passende, at komme igennem med deres ønske, hvis de har den fornødne personlighedsmæssige styrke. Endelig viser eksemplerne, at selvom en indvandrerfar siger, at han slår hånden af sin datter, så er det ikke altid, han holder ord. Når han deklamatorisk sletter datteren fra familien, gør han det først og fremmest af hensyn til familiens ære og anseelse i forhold til andre familier fra hjemlandet. Hans faderlige følelser for datteren er en helt anden sag. Som regel holder han lige så meget af sin datter som danske fædre gør, og i længden betyder følelserne ofte mere end en skamplet. Der skal selvfølgelig gå nogen tid, hvor både familien og datteren vænner sig til den nye tingenes tilstand, men forsoning i en eller anden grad er ikke altid umulig.

Litteraturliste

1. Khader, Naser. *Ære og Skam – Det islamiske familie- og livsmønster fra undfangelse til grav*. Borgen, København, 1996.
2. El Idrissi, Ahmed. Det sakrale og det seksuelle i islam. *Nordisk Sexologi*, 6: 10-15, 1998.

3. Brooks, Geraldine. *Nine Parts of Desire – The Hidden World of Islamic Women*. Penguin Books 1996. Dansk udgave: *Slør og Begær*. Gyldendal, København 1996.
4. Lederer, Wolfgang. *The Fear of Women*. Grune & Stratton, N.Y. & London, 1968.
5. Freud, Sigmund. *Vorlesungen zur Einführung in die Psychoanalyse und neue Folge*, (1933a), Studienausgabe bd. 1, S. Fischer Verlag, Frankfurt a.M. 1969. Dansk udgave: *Nye forelæsninger til indføring i psykoanalysen*. Reitzel, København, 1973.
6. Felding, Jørgen & Niels Møller. Det antisociale syndrom. *Nordisk Psykologi*, 42: 313-333, 1990.
7. Felding, Jørgen & Niels Møller. Psykoterapeutisk behandling af antisociale i puberteten. *Nordisk Psykologi*, 47: 140-154, 1995.
8. Kernberg, Otto F. *Severe Personality Disorders – Psychotherapeutic Strategies*, pp. 52-67. Yale University Press, London, 1984.
9. Winnicott, D.W. *Deprivation and Delinquency*. Tavistock Publications, London, 1984.
10. Killingmo, Bjørn. Conflict and Deficit: Implications for Technique. *Int. J. Psycho-Anal.* 70: 65-79, 1989.
11. Gunderson, John G. & Margaret T. Singer. Defining Borderline Patients: An Overview. *Am. j. Psychiatry* 132: 1-10, 1975.
12. Rosenthal, Richard J. et al. Wrist-Cutting Syndrome: The Meaning of a Gesture. *Amer. J. Psychiat.* 128: 47-52, 1972.
13. Schaffer, C.B., J. Carroll & S.I. Abramowitz. Self-Mutilation and the Borderline Personality. *Journal of Nervous & Mental Disease* 170: 468-473, 1982.
14. Simpson, M.A. Self-mutilation as Indirect Self-destructive Behavior. In Farberow, N. (Ed.), *The Many Faces of Suicide*. McGraw-Hill, New York, 1979.

15. Stevenson, Janine & Russell Meares. An Outcome Study of Psychotherapy for Patients with Borderline Personality Disorder. *Am J. Psychiatry* 149: 358-362, 1992.
16. Simpson, M.A. Self-mutilation and the Borderline Syndrome. *Dyn. Psychiatr.*, 42: 42-48, 1977.
17. Grunebaum, Henry V. & Gerald L. Klerman. Wrist Slashing. *Amer. j. Psychiat.* 124: 113-120, 1967.
18. Bateman, Anthony & Peter Fonagy. Effectiveness of Partial Hospitalization in the Treatment of Borderline Personality Disorder: A Randomized Controlled Trial. *Am J. Psychiatry*, 156: 1563- 1569, 1999.
19. Bateman, Anthony & Peter Fonagy. Effectiveness of Psychotherapeutic Treatment of Personality Disorder. *British Journal of Psychiatry*, 177: 138-143, 2000.
20. Bateman, Anthony & Peter Fonagy. Treatment of Borderline Personality Disorder with Psychoanalytically Oriented Partial Hospitalization: An 18-month follow-up. *Am J. Psychiatry*, 158: 36-42, 2001.

